

KONCEPT SPODBUJANJA BRALNE PISMENOSTI V ODPRTEM UČNEM OKOLJU

INOVACIJSKI PROJEKT »BRALNE ZVEZDICE IN ISKALCI BISEROV«

Zavod: OSNOVNA ŠOLA VRHOVCI, Cesta na Bokalce 1, 1000 Ljubljana

Vodja inovacijskega projekta: **Bernarda FRASS**, univ.dipl.biblio., učiteljica
Sodelavci: **Tina OSOLNIK**, prof. def. in **Marjanca VAMPELJ**, prof. ped in psih., ravnateljica
Konzulentka: **Marija SIVEC**, Zavod RS za šolstvo, OE Ljubljana, Parmova 33

SPLOŠNA OPREDELITEV

Pri uresničevanju ciljev inovacijskega projekta smo izhajali iz smernic vseživljenjskega učenja:

1. razvijati in spodbujati pri učencih bralne zmožnosti, zmožnosti dialogičnega sporazumevanja ter državljske in medosebne kompetence je ena od osnovnih nalog osnovne šole v svetu in pri nas;
2. v času globalizacije družbe in vse večjega kopičenja informacij je posebnega pomena tudi vzgajanje učencev za sprejemanje drugačnosti in ustvarjalno sobivanje v družbi, po drugi strani pa za samostojno učenje in kritično mišljenje;
3. v program devetletne osnovne šole so po uveljavljeni šolski zakonodaji vključeni tudi otroci s posebnimi potrebami (tj. s specifičnimi učnimi težavami, učenci s primanjkljaji in motnjami na področju govora, zaznavanja, gibanja, spoznavanja, čustvovanja, vedenja in učenja) in ko učitelji, učenci in starši skupaj iščemo zanje prijazne in učinkovite učne poti, lahko veliko pridobimo vsi skupaj.

Izhajali smo iz socialno-interaktivnega modela izobraževanja, ki poudarja, da je uspešnost vključevanja učencev s specifičnimi učnimi težavami odvisna od celotnega učenčevega funkcioniranja v okolju in količine podpore. Spoznanje, da je izjemnega pomena poznavanje in upoštevanje močnih področij posameznega učenca ter njegovih specifičnih vzgojno-izobraževalnih potreb, ki se ne dajo odkriti ali zadovoljiti le v družinskem okolju in togo zastavljeni šolski rutini, smo razširili tudi na učence, ki pri šolskem delu izkazujejo večjo uspešnost pri doseganju bralne pismenosti. Pri prostovoljnem delu z mlajšimi učenci, ki imajo specifične učne težave, imajo učno uspešnejši učenci možnost svoje zmožnosti na področju bralne pismenosti utrjevati in poglobljati, hkrati pa pridobivati tudi na drugih področjih, tj. na področju državljskih in medosebnih kompetenc.

V okviru inovacijskega projekta smo želeli:

- oblikovati učno okolje, ki bo smiselno povezano z družino in krajem, v našem primeru s tkanjem medvrstniškega prijateljstva in medgeneracijskega sodelovanja,
- razvijati in spodbujati pozitiven odnos do knjige in branja,
- razvijati vrednote in bogatiti življenje z izkušnjami ustvarjalnosti in sodelovanja v šoli in izven nje.

Pri tem smo želeli opazovati učinkovitost vključevanja raznoterih dejavnikov uspešnega učenja: tako kognitivne, čustvene in motivacijske kot socialne in kulturne dejavnike učenja.

Ob danih materialnih in kadrovskih pogojih dela na šoli smo želeli povečati pozitivno učno klimo med učitelji in učenci.

Pri učencih smo želeli razvijati motivacijo za učenje tako, da bi spoznavali pomen funkcionalne pismenosti v vsakdanjem življenju: s spodbujanjem medvrstniškega učenja in medgeneracijskega sodelovanja ter s povezovanjem šolskega učenja z izvenšolskimi vsakodnevnimi situacijami ter koristnim in prijetnim preživljanjem prostega časa.

V zavedanju, da so naš največji kapital človeški viri ter neizkoriščene možnosti v spodbujanju odgovornosti in kompetentnosti tako pri učencih kot pri učiteljih, nam je postopoma uspelo razviti koncept spodbujanja bralne pismenosti ter medvrstniškega učenja in medgeneracijskega sodelovanja v odprtem učnem okolju.

Pri uresničevanju takšnega koncepta inovacijskega projekta se je pokazala dodana vrednost šolske knjižnice v slovenskem prostoru. Ob rednem šolskem delu, ob prizadevanju vseh sodelujočih ter ob ozaveščenih, osmišljenih in aktivnih vlogah šolskega knjižničarja pri uresničevanju ciljev vseživljenjskega učenja ima slovenska šolska knjižnica lahko zelo pomembno vlogo stičišča in odprtega učnega prostora.

ZAKONSKE IN PRAVNE PODLAGE ZA IZVAJANJE PROJEKTA

K IP projektu smo pristopili na osnovi povabila Zavoda RS za šolstvo k izvajanju inovacijskih projektov in predlagano temo uvrstili na področje **Poti do kreativnih in učinkovitih učnih okolij**, z naslovom IP: **Bralne zvezdice in iskalci biserov**.

Načrt razvoja novosti smo vključili tudi v LDN šole v š. l. 2010/11.

Dela v IP smo se lotili v skladu s Pravilnikom o posodabljanju vzgoje in izobraževanja (objava MŠŠ v: Uradni list RS, št. 74/09).

Upoštevali smo:

- Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06, 102/07, 107/10)
- Pravilnik o dokumentaciji v OŠ (Uradni list RS, št. 59/2008)
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa OŠ (Uradni list RS, št. 57/07, 65/08, 99/10)
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje vzgojno-izobraževalnega programa za otroke s posebnimi potrebami v osnovni šoli s prilagojenim programom in za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 74/2005)
- UN Slovenščina, program OŠ. (Predmetna kurikularna komisija za slovenščino, MŠŠ 1999, ZŠ 2007)

ORIS SITUACIJE PRED IZVAJANJEM PROJEKTA

Pred izvajanjem inovacijskega projekta »Bralne zvezdice in iskalci biserov« smo na šoli izvajali več projektov s ciljem spodbujanja motivacije za branje in bralne pismenosti. Takšen je bil npr. v š. l. 2009/10 projekt »Branje pod zvezdami«, v katerega dejavnosti, organizirane v šolski knjižnici, so bili vključeni naključno izbrani učenci iz več razredov in smo za njih z namenom spodbujanja funkcionalne bralne pismenosti pripravili razne oblike dela: branje in druženje v knjižnici in izven nje, skupinsko delo, oblike sodelovalnega in izkustvenega učenja.

Zasnova in izvedba IP »Bralne zvezdice in iskalci biserov« je temeljila na preverjanju pozitivnih izkušenj iz predhodnega projekta, ko šolska knjižnica zaživi kot prostor, ki učence in učitelje privablja in spodbuja h kakovostnemu medvrstniškemu in medgeneracijskemu učenju in timske delu.

Idejna zasnova IP je temeljila na razvijanju učnih bralnih strategij, pri čemer smo želeli posebno pozornost nameniti raziskovanju motivacijskih in čustvenih dejavnikov pri pridobivanju bralnih zmožnosti ter vplivu ugodja in pozitivnih izkušenj pri tem, saj smo opažali, da le-ti igrajo pomembno vlogo pri oblikovanju odnosa do učenja in branja.

NAMEN IN CILJ INOVACIJSKEGA PROJEKTA

Osnovni cilj je bil iskati učinkovite načine dela pri spodbujanju bralne pismenosti, upoštevajoč raznotere dejavnike uspešnega učenja. V zvezi z motivacijskimi dejavniki smo želeli omogočiti pogoje, v katerih bo druženje s knjigo in vrstniki prijetno in osmišljeno. Napredovanje učencev v bralni pismenosti smo želeli po drugi strani podkrepiti s pristopi medvrstniškega učenja in medsebojne prostovoljne učne pomoči.

Pri izvajanju projekta smo postopno vključevali naslednje operativne cilje /dejavnosti:

- ❖ omogočiti, da se učenci v IP vključijo prostovoljno (izberejo si vlogo zvezdice oz. bisera)
- ❖ raziskovati interesna področja vključenih učencev (TV oddaje, filmi, športi, medgeneracijski odnosi – starši, stari starši ...)
- ❖ iskati poti za motivacijo in spodbujanje samostojnega učenja
- ❖ razvijati interes za branje, pisanje, govorjenje, gledanje, risanje, poslušanje
- ❖ spodbujati branje in pisanje v knjižnici, domačem in šolskem okolju
- ❖ povezovati branja z vsakdanjim življenjem (obisk knjižarne, obisk hiše eksperimentov, spoznavanje dela z računalnikom, priprava izleta v gore na osnovi planinskega vodnika, priprava hrane po kuharski knjigi ...)
- ❖ omogočiti in spodbujati sklepanje novih prijateljstev, druženje, sodelovanje
- ❖ spodbujati medsebojno pomoč in vzpostavljanje medsebojnih odnosov
- ❖ spodbujati sprejemanje drugačnosti in vrednot (spoštovanje, sočutje, prijaznost, pomoč, odgovornost, strpnost, vztrajnost, iskrenost, poštenje, empatija - razumevanje težav drugih)

- ❖ iskati načine dela, da bo druženje s knjigo in vrstniki prijetno
- ❖ spodbujati in omogočati občutek varnosti brez prisotnosti staršev

Glavni namen projekta je bil preko operativnih in delnih ciljev preizkušati in potrditi koncept in program spodbujanja bralne pismenosti in hkratnega spodbujanja medosebnih in državljskih kompetenc ter omogočati pogoje učenja v odprtem učnem okolju.

POTEK DELA IN ORGANIZACIJA IZVAJANJA PROJEKTA

Na tej osnovi smo v izvajanje IP vključili učence s specifičnimi učnimi težavami iz 2. triletja in učno uspešnejše učence prostovoljce iz 3. triletja OŠ.

Namenoma smo povabili učence s slabšim učnim uspehom in nizko samopodobo iz nižjih razredov, ki so se zavedali svoje nemoči, tako na socialnem kot učnem področju. Na drugi strani smo želeli pritegniti prostovoljce iz višjih razredov, tj. učno zelo uspešne učence z visoko samopodobo, a brez zavedanja o svojih morebitnih primanjkljajih na drugih področjih, npr. na področju medosebnih, socialnih in državljskih kompetenc.

Domnevali smo, da bodo z medvrstniškim učenjem in s tem, ko starejši in učno uspešnejši učenci nudijo prostovoljno učno pomoč učno šibkejšim učencem iz nižjih razredov, lahko napredovali oboji: izmenjavali si bodo znanja in izkušnje na svojih močnih in šibkih področjih in ozaveščali spoznanja, da si lahko veliko sami pomagajo pri usvajanju bralnih in učnih strategij ter se medsebojno bogatijo s sprejemanjem drugačnosti.

Projekt je potekal v treh akcijskih raziskovalnih krogih.

V 1. akcijskem krogu smo nadaljevali z iskanjem in preizkušanjem prijaznih in učinkovitih poti za podporo učencem v projektu. Hkrati smo iskali načine timskega povezovanja in dela med učitelji ter ozaveščali pomen spremenjene učiteljeve vloge: učiteljski tim za učence pripravlja učne priložnosti in čim bolj spodbuja njihove pobude in ideje, nato pa spremlja aktivnosti učencev, a nekako iz ozadja in nevsiljivo.

2. akcijski krog: spodbujeni s spoznanji s skupnih izobraževanj in strokovnih srečanj s konzultanti na ZŠ, smo se v naslednjem akcijskem krogu lotili načrtovanja načinov sistematičnega spremljanja napredka učencev (spremljanje njihovega usvajanja bralnih zmožnosti, iskanja učinkovitih strategij pri samostojnem učenju, njihovih interesov in pobud za dejavnosti na področju medosebnih in državljskih kompetenc).

Strokovna skupina, ki je sodelovala pri pripravi, izvedbi, spremljanju in evalvaciji programa, se je odločila poiskati način dela, ki bi učencem omogočal, da iščejo poti učenja in poti do branja na svojo pobudo, tudi izven šole, na skupnih srečanjih, kjer izmenjujejo svoje izkušnje, kjer jim je omogočena priložnost za dozorevanje na medosebnih, socialnih in državljskih odnosih, kjer vsak lahko izrazi svoje mnenje, kjer je druženje prijetno, nevsiljivo, domače, okolju prijazno. Biseri in zvezdice smo se srečevali enkrat mesečno. Naša srečanja so bila zelo raznolika.

3. akcijski krog: v nadaljevanju smo za sodelujoče, tako učitelje in učence, opravili vrednotenje oz. evalvacijo opravljenega dela. Za sodelujoče učitelje so bila to srečanja med sodelavci na šoli, s konzulentko in z drugimi sodelavci projekta Inovativna edukacija na ZŠ. Za učence pa smo pripravili priložnosti za prijetna druženja med njimi samimi, med nami učitelji in njimi, evalvacijo dosežkov posameznih članov smo izpeljali tudi na zaključnem srečanju projekta, na katerega smo povabili zunanje goste ter znano osebo iz javnega življenja, ki je spregovorila o svoji bralni izkušnji z vidika vseživljenjskega učenja.

UGOTOVITVE IN SPOZNAVANJA

Glede na cilje, ki smo si jih zastavili, so učenci s posebnimi potrebami ob koncu projekta začutili, da so v našem okolju izjemno pomembni, da lahko tkejo svoja prijateljstva, odkrivajo svoja močna področja, razvijajo svoje potenciale, da lahko s prizadevnostjo in vztrajnostjo, knjigo v roki in medsebojnim

druženjem širijo svoj besedni zaklad, razumevanje prebranega, sprejemajo pozitivne vrednote in bogatijo svoje življenje z izjemnimi izkušnjami, v druženju z učenci prostovoljci iz višjih razredov.

Odločilnega pomena je bilo, da se je učenec čutil sprejetega, varnega in da je sebe doživljal kot uspešnega, enakovrednega in upoštevanega. Učenci so tudi osvojili bralno značko, postali bolj samozavestni, komunikativni, socializirani in pridobili na samopodobi.

Izkazalo se je, da je projektna oblika dela s strategijo akcijskega raziskovanja tudi spodbudila možnost ustvarjalnosti in kompetentnosti učiteljev za odprto učno okolje. Dnevniški zapisi učencev so prispevali tudi k raznoliki predstavitvi rezultatov v javnosti in spodbujanju medvrstniškega sodelovanja in učenja v odprtem učnem okolju.

Naš projekt predstavlja primer razvijanja in spodbujanja bralne pismenosti v odprtem učnem okolju in hkrati s tem tudi vplivanja na celostni osebni razvoj učencev, (razumevanje in sprejemanje sebe in drugih), na razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah, spodbujanje ustvarjalnosti, povezovanje učenja z vsakdanjim življenjem.

ŠIRJENJE NOVOSTI

Model našega IP lahko uporabijo učitelji na vsej vertikali osnovnošolskega izobraževanja. Skozi raznolike oblike sodelovanja pri spodbujanju bralne pismenosti se odpira tudi priložnost za oblikovanje vrednot, ki so sestavni del vzgojnega koncepta šole.

Tudi sodelovanje med učitelji je pomemben dejavnik pri doseganju večje učinkovitosti in vzpostavljanju boljše šolske klime v šoli in izven nje.

Učitelji in učenci lahko začutijo in se prepričajo, da je šolska knjižnica prostor, ki na šoli živi in je informacijski, učni in kulturni prostor, ki prispeva k spodbujanju bralne pismenosti in ugodne klime na šoli.

Premišljen program spodbujanja bralne in državljske pismenosti v odprtem učnem okolju lahko vključimo v vizijo šole in učiteljem ponudimo kot eno izmed možnosti učenja v socialni učni skupini.

VIRI IN LITERATURA

- Bertoncelj, B. (2007). Joga transformacija telesa in uma. Devi. Ljubljana
- Davis, R.D. (2008). Dar disleksije: zakaj nekateri pametni ljudje ne znajo brati in kako se tega lahko naučijo. Zbirka strokovno poljudna. V.B.Z. Ljubljana.
- Dennison, P.E., Dennison, G.E. (2007). Telovadba za možgane. Zbirka Pedagoška kinestezija-učenje z gibanjem. Rokus Klett. Ljubljana.
- FAWCO smernice (2003). Podpora učiteljem pri delu z učenci s specifičnimi učnimi težavami širom po svetu. Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s SUT. Ljubljana.
- Frostig, M., Uranjek, A. (1995). Specifične učne težave. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Ljubljana.
- Kesič Dimić, K. (2010). Priročnik o branju. Alba 2000. Ljubljana.
- Končnik-Goršič, N. (Ur.), Kavkler, M. (ur.) (2002). Specifične učne težave otrok in mladostnikov : prepoznavanje, razumevanje, pomoč. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Ljubljana.
- Kavkler, M. (Ur.) (2006). Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami - spodbujanje, podpiranje in učinkovita pomoč : zbornik prispevkov. Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavam. Ljubljana.
- Kavkler, M., Žerdin, T., Magajna, L. (1991). Brati, pisati, računati. Zbirka: Izstopiti ne moreš. Pomurska založba. Murska Sobota.
- Kavkler, Marija (Ur.) (2002). Razvijanje potencialov otrok in mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami : [zbornik prispevkov za konferenco]. Different. Trzin. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše: Društvo Bravo. Ljubljana
- Reid, G., Kavkler, M., Viola, S. G., Košak Babuder, M., Magajna, L. (2007). Učenci s specifičnimi učnimi težavami: skriti primanjkljaji - skriti zakladi. Društvo Bravo - društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami. Ljubljana.

- Srebot, R., Menih, K. (1996) : Potovanje v tišino. DZS. Ljubljana.
- Žerdin, T. (1990). Branje in pisanje : kako prepoznavamo motnje in kako jih odpravimo. Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Ljubljana.
- Žerovnik, A. (1994). Priročnik z vajami za delo z učenci, ki imajo specifične učne težave. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.